

בלפור. אך ריכוזו בלימודים ובשעשועים מנע ממנו נטילת חלק פעיל יותר אף באירועי הדור. אף שבזכרונותיו מצויים הדים למאורעות הגדולים, אין תוכנם מתרכז מסביב לקורות חייו, כפי שמייטוס משחזרם לעת זיקנה ושיבה.

וכנה" (שם). הוא הטיח דברים קשים נגד המליצה התנ"כית, שאף הוא עצמו נאבק אתה, ולא היה מסוגל להשתחרר ממנה. הוא מאס בפאתטיות ובנשגבות, שמקומן יכירן במקרא בלבד, ולא בחיקויים הטובים או הרעים בספרות העברית. "שהרי חרוז, הכתוב במליצה תנ"כית, זיפן הוא, מזייף את הרעיון. משל למה הדבר דומה? לעני ואכיון המתלבש בבגדי מלכים. קבצן שכמותך! מה תתגדר במחלצות של מלך, שעה שאתה קרוע ובלוי?" (ע' 111).

מייטוס מספר על דווי לבו של ביאליק, שסילף, לדבריו, את עצמו ואת דעת הקהל וטעמו. "והרי בשירי הפשוט, הלירי (הרי ידועים הם לך) הריני קונה את עולמי יותר מכל שירי הפאתטיים, הגדו-ליים, ה'לאומיים', העצומים; כדברי כותבי הכרוניקה של שירתנו החדשה" (ע' 112). לעומת זאת טען ביאליק, כי היסודות התנ"כיים חזקים בשורשי נשמתנו ואסור להתנכר להם, אלא שאסור להיתפס לצורה החיצונית והמליצית של התנ"ך. ההצלפה העצמית של ביאליק הוכיחה, למייטוס, כי אף משורר העומד בפיסגת היצירה והתהילה, צפוי לאי-נחת, דבר השולל ממנו את הנאתו מפועל-חיוו. ועוד היה ביאליק מכוון את מייטוס שעליו להי-פטר אטיאט מהשפעות הסגנונות הרבים. העיקר הוא שכלול אמצעי ההבעה השירית המקורית וני-שול הנוצות הזרות. "שיר לירי חייב להיות בבחינת תפילה – תפילה/דיק בלשונו ביידיש" (ע' 16).

מייטוס מעיד על עצמו שספג את משנתו של רבו ונשמע להוראותיו, ומאוחר יותר אף חלק מתורתו של ביאליק לסופרים אחרים, ובניהם איציק מאנגר וק.א. ברתני. ואולי הודות לביאליק נכנס מייטוס ברגל ימין לשירה העברית ומיד זכה להוקרתם של יוסף קלוזנר, יעקב פיכמן ואחרים.

פרט לביאליק לא השאירו סופרי אודיסה רישור מים ניכרים בתודעתו של מייטוס. היו לו פגישות מעטות עם מנדלי, קלוזנר וכמה סופרים אחרים. חסר גם בזכרונותיו תיאור השפעתה של האווירה המיוחדת שהיתה לחכמי אודיסה באותם הימים, כמרכז-הספרותי העברי החשוב ביותר ברוסיה. ביקורו הקצר של מייטוס בווארשה, המרכז הספרותי תי השני, לא הניב כל פרי. בגלל ביישנותו לא היה לו העז לבקר את נחום סוקולוב. הוא אמנם הגיע עד מערכת "הצפירה", אבל אליה לא נכנס. ייתכן שיחסו החם של ח.ג. ביאליק סיפק למייטוס את כל צרכיו הספרותיים, ולא הוצרך לחזור על פתיחה של סופרים אחרים. אולם בדרך חיו פגש מייטוס בסופרים רבים ונתחבר לאחדים מהם.

הזכרונות מתארים את ימי נעוריו של מייטוס ברוסיה וברומניה. זמן קצר למד בפאריז. שנות בחרותו חלו בימים סוערים ומלהיכים שבין 1905 לבין משפט בייליס, המלחמה, המהפכה והצהרת

י. פלדי

בין החומות ומחוצה להן

יצחק ראב: עלה ברוח, רומאן, ספריית פועלים, תשל"ח.

כמה וכמה מעלות לרומאן של יצחק ראב: היריעה רחבה ומרשימה, תיאורי המציאות נאמנים, הסיפור מתפתח, העלילה שומרת על אחידות המקום והזמן, הדמויות הרבות באות על מיצוין המלא, והגיבור הראשי עושה את דרכו מן "הישוב הישן" בירושל לים ועד לגדוד העבודה בעיף-חרוד. האפיקה רחבה ומרווחת וניתנת מתוך ראייה קרובה, ומראות-אדם רבים ונופיי-חברה רבים מוסברים ומתקבלים על הדעת. מה שחסר ברומאן המרשים הזה הוא דבר קטן, זעיר, – מקצת שמרים, המתפחים את הבצק ומוסיפים לו טעם ראוי למאכל.

כאשר אין שמרים – מסתדרים, אולי, בלעדיהם. אבל המחבר עושה רושם, שיש באמתחתו שמרים טובים והוא מונע אותם מחיבורו. הכוונה לזיקה שבינו לבין גיבורו הראשי, שלא העמיקה במידה מספקת ולא העלתה את תהליכי הפסיכולוגיזציה של דניאל, איש חמדות שלו. במקום הפסיכולוגיה באה הריאליה, באו האירועים החיצוניים, המסבירים את תפוכות גורלו של האיש. אך עם כל חשיבותם והצלחת תיאורם, אין בהם כדי להשלים את משברי האישיות של האדם הנידון בידי הסופר. ובפרט, שהסופר העמיס על דניאל משא עמוס לעיפה. אותו בחור-ישיבה שהחמיץ בונה עולמות ומחריבם, תועה בדרכי החיים, נודד ונע בין רשויות רבות, הוא מועד, נופל וקם, וכל האקטיביות – אולי המופרז – שלו מצוי כל הימים בעצבו המתוחים. גלגולי המחילות שלו בתוך עיר-הקודש ובתוך ארץ-הקודש חסרים, לפעמים קרובות, את ההסבר הפשוט: על מה ולמה מגיע לו כל זה?

במקום המשרים הפנימיים פועלים המשברים מן החוץ שארץ ישראל של שנות העשרים והשלושים נתברכה בהם. אך האם יש סיפק בידם כדי ליישב את "נדודיו" של דניאל? והרי – כדברי הפתגם הפולני – אין הוא עשוי מעפר או ממלח אלא מחומר הכואב לו. אמנם, זיקתו למציאות מכתובה לו את הליכותיו ומעצבת תגובותיו, שאינן מגובשות דיין, אך אין הקורא מכיר את עולמו הפנימי בבהירות הדרושה. לשבחיו של המחבר יש לומר, שבתיאורי גיבורו על אדמת-גידולו הטבעית, בתוך ירושלים העתיקה ובאווירת ה"כוללים", הישיבות ותלמידי החכמים, הוא מצליח לרדת לעומקו הפנימי. אולם לאחר שהמחבר נוטל את דניאל ומוציאו ל"תרבות רעה" ומגלגל אותו לקיבוץ ולפקידות המאנדאטורית ועושה את חייו חולין חולין, אין הוא מסבירו דיו ולפעמים אף נוטשו לנפשו.

בימינו לא ייתכן רומאן ללא "שמרים" פסיכולוגיים. כל החמרים האחרים, אשר הסופר משקיע בו, ויהיו מאיכות טובה, כפי שהם באים מאוצרו השופע של יצחק ראב, אינם מספיקים.

לגבי הלשון והסגנון קרה לראב מה שקורה ומה שמוכרח לקרות למספרים עבריים רבים, הנכונים, מדעתם או שלא מדעתם, מאשו של עגנון. דין הוא, כנראה, שכל אילן גדול פורש את חמתו ומטיל את צלו לתוך מרחקים של זמן ומקום. ייתכן שכך עלה למספרים ולמשוררים רבים בדורו של ביאליק. את צלו של עגנון אנו חשים, כמעט, בכל ספר עברי של פרוזה, ואין, כנראה, אתר פנוי ממנו. לפעמים רואים סופרים, המבקשים להיאבק בכל כוחם עם ההשפעה של הסגנון העגנוני, והם מנסים ללכת בדרך ה"אנטי-טי", כדי להוכיח, שאין עליהם מוראו של רבם הגדול. הצרה היא, שגם ה"אנטי" נעשה מכוח הדיאלקטיקה למשהו חיובי-עגנוני במידה גדולה או

קטנה. הבעתו של יצחק ראב עומדת גם היא תחת צלו או חמתו של ש"י עגנון.

ושוב: בתיאורי העולם הישן של ירושלים לשון זו מוצאת לה את חיבורה האורגאני והיא מחוננת בטבעיות, מבחינת ההווי והדמויות שמחשבותיהן ושפתן היא מקשה אחת. פה ניתן, אולי, לשכוח לפרקים את השפעת עגנון ולצרור את הנוסח בצ"ר רור הכתובים של ספרות חסידית וספרי יראים, שאין לאיש מנופולין עליהם. אבל "מחוץ לחור מות", כאשר הבריות מדברות בלשון בני-אדם, והמחבר נווה אליהן כדרך הסופרים בבית ובחוץ, – בולטת השפעתו של הבוטשאטי ז"ל. ייתכן, שאפשר לעכל סגנון זה מכפנים ולמגו בהבעה המקורית של המחבר. ניתן, אולי, לספוג מקצתו ולוותר על רובי תורתו, ולמהול מקצת יין הרקח בתוך יינו של הסופר. הסופרים אינם אשמים. האשם הוא ש"י עגנון, שזרועותיו חובקות את עולמה של הספרות העברית.

ספרו של ראב מלא דוגמאות כרימון. הנה אחת מהן: "ומשרצה לעקור רגליו ממקומו ולחזור אל שבילי ההר היורדים, לא עלה בידו להניד גם אבר אחד מאבריו, כאילו דבק ורותק אל הסלע שעמד עליו. בינתיים נתבהר האוויר במקום עמדו, קרני שמש ראשונות הפציעו מעבר להרי מואב, ורסיסי טל רבים, שנתלו על כל צמח ועל כל עלה, ניצצו לאור השמש העולה, נדמו בעיניו לדמעות; דמעות של אבא ואמא, של ר' חיים משה ושל ר' פייביש ושל הרב דמתא שהחזירו מהגדוד, כולם כולם בוכים ומרדפים אחריו ומפילים תחנונים לפניו ומבקשים ממנו לחזור בו מדרכו" (ע' 105).

ועם כל אלה – הלשון מגוונת ועשירה ודשנה, משרתת יפה את כוונות המחבר וסגנונו מקיים את בנינו.